

TABULA ZIMPARA

HÜSEYİN ALPTEKİN

MICHAEL MORRIS

Geçen yıl 'Anı / Bellek' sergisine katılmamız teklif edildiğinde üzerinde epeyce çalıştığımız bir işi sergilemeyi düşünüyorduk. Başıyla sonunun birleştiği dairesel tek parça uzun bir kolaj. (Kuyruğunu yutan yılan). 'Anı/bellek' organizasyonu kesinleşip tarih belirdiğinde neredeyse hazır olan bu işi gerçekleştirme fikri ve hissini bu sergi bağintısında ansızın kaybettik. Önümüzde üç hafta vardı. Bu üç haftalık limit içinde kendi belleğini kurup kendi kendini biçimleyen bir yaşantıyı kovalamaya başladık. Üç hafta sonra teslim edilecek bir işi yapan bir terzi, bir marangoz gibi çalışmak istedik. Hazırlanma ve biçimlendirme süreçleri içinde yaşanılanlarla anı ve bellek kavramlarını neredeyse tematik düşünen bir çalışma yolu ortaya çıktı. Bu hazırlık içinde sürekli olarak düşünülen tema ve önümüze çıkan nesnelere karşılıklı bir yer değiştirme ile kendilerini kurup bozup yeniden kuran bir zaman oyununa dönüştü. Kendi belleğini daha kuralları belirmemiş bir zaman oyununun kurduğu yaşantıda hareket noktası malzeme değildi, sembollerse hiç değildi. Malzeme ancak zaman çerçevesi içinde yolumuza çıkıp kendine yer edinen şey oldu.

'Anı / bellek' için zaman elbette ilk anahtar kavramdı. Zamanı bu yaşantıda kendimize saplantı etmeden oyunsu akışı içinde çalışmak istedik. Hatta zamandan kavrayarak kurtulmaya bile çalıştık. Giderek ortaya aykırı bir durum çıktı. 'Anı / bellek' sergisi için zaman bakımından özgür olmadan çalışmak isteği. Üç haftalık bir zaman sınırı içinde sergiyi hazırlamak. 'Anı / bellek' birlikte çalışma yolumuz üzerinde bir zincir, bir kesit, bir önceki sergi (Tezgâh / Hiyerarşi) üzerine bir düşünme, bundan sonrakiler üzerine de bir uzgörü olacaktı. Geniş zamanlı bir parantez..

Tersinden, bugün bu noktadan baktığımızda Ankara yolunda bir kamyon içinde kutularda 'anı / belleğin' payımıza sökülmüş-toplanmış kısmı kendi belleğini (sergisini), potansiyel olarak da kendini yeniden biçimlendirme imkânını varlık olarak hâlâ sürdürmekte. Heykelin kurulmasıyla toplanması (sökülmesi) arasındaki fark -heykel yapma adına- neydi ki?

Sökümden sonra salonda kalanlar yalnızca serginin arkasındaki malzeme ve teknik izleri (çiviler-montaj) değil, aynı zamanda yoğun bir eylem alanını işaretlemekte. Bu sergi kendini öncesi -ânı- veya sonrasıyla düşündürmekte, başka sergileri de öyle.

Fizik olarak önde duran sergi, görülenin arkasına izini işaretini bırakarak -kendi gerçek zamanına karşı- direnir. Sergi duvarıyla sabun dizileri arasında kalan, iki ayrı gerçekliğin birbirine bakışımı belleğiydi.

Serginin toplanmasıyla (sabunların duvardan çıkarılması) ilgili anı kendine bir art-bellek

kuruyor. Sergiyi kurulduğu gibi bu kez tersinden toplayarak geriye kurmak, bir rüyayı dikkatlice hatırlayıp yeniden kurmaya benzemişti. Toplanılmış sergi alanı, Katili sürekli kendine çeken cinayet yerine dönüşmüştü. Geniş zamanı içinde serginin bize en az gerçek gelen, en az yaşadığımız tarafı kuruluş anıydı. Sergi sırasında izleyicinin ortaya serilen gerçekliğin ancak çok az bir kısmını oluşturduğu fikrine kapıldık. Halihazırda sergi, „öncesi-âni-sonrasıyla bölünmüş olmasına rağmen yaşantı olarak kendini tam anlamıyla onu yapan(lar)ın belleğinde açılmayıp oluşturuyor. Sergi 'esnasında kurulu, tamamlanmış görünen heykel enstalasyon bir anlamda kendi zamanım da potansiyel olarak içinde barındıran bir belleğin kendisini temsil ediyor.

Malzeme, biçim ve nesne kendi doğasıyla orada. Seçilmiş ve kullanılmış malzeme arkasında - içinde- ve önünde kendi tarih ve hikâyesine bağlı olarak kendi belleğini kurup kurcalıyor. Hem esnasında hem de kurma ve toplama (takma / sökme, toplama / çıkarma) süreçlerinin doğurduğu' bir ilke doğrultusunda • neyi niçin yaptığımızı anlatıp hesabım verme zorunluluğunu duyduk.

Sabuntaşı, sabun, zımpara: Sabuntaşı, serginin bünyesi değildi. Ancak serginin kendi kendini biçimlendirme sürecini gösteren ; bir tür saklı ve gizli bir anahtar kavramdı. Malzemeyle çalışma yolunun zamansa hikâyesini birleştiren bir bağlantıydı. 'Sabuntaşı sergisin kavramsal boyutuyla malzeme arasındaki semantik bağdı. Aynı zamanda hareket noktası tezgâh ve hiyerarşi kavramları olan ilk çalışmayı imlediği kadar bu serginin, etimolojik biçimlenmesinde lüdk bir öğeydi. Birlikte çalışırken kullanılan farklı iki dille kurulan dil oyunları (harf sayısı eşit olan bir kelime, bir malzeme çıkardı ortaya (Sabuntaşı: Soapstone). Sadece kendi kullanım alanında (terzilik) isim olarak var olan sabuntaşı iki ayrı kelimedenden (sabun-taş) kurulmuş gerçek dışı bir malzemeydi. Sabuntaşı istenilen biçimin oluşmasında çizgi kaynağıdır. (Terzinin yaptığı). Silinen çizgisinin vereceği şeklin gizli ustası olduğu kadar kolayca silinip kendi izini sonradan kaybettirip kumaş dokusunun belleğine yazılıp haritalanan görülmez mürekkeptir. Biçimlendirmenin kısa ömürlü taslağı sabuntaşı çizdiği ve kolayca kendini sildiği kadarıyla kendi belleğidir, terzinin belleğidir. Var olmayan bir haritanın izidir. Sabuntaşı mümkün biçimi hatırlamak üzere bir belleği aktarmak için aracıdır yalnızca. Aslında sabuntaşı diye gerçek bir madde yoktur (sadece kendini toz edip ortadan kaldıran, temizleyen sabunun en katı halidir taş hali: Sabunun en katı, taşın en yumuşak hali.) Sabuntaşı kendi doğası ve işlevinden ötürü kendi semantiğini kurup kendini var ediyor. (Wittgenstein). Böylece bir dil oyunundan ortaya çıkan sabuntaşı biçimi, doğayı ve malzemeyi birleştiren metaforik bir bağ ve varlık olarak serginin biçimlenmesine aracı oldu. İşlenmiş, çiziktirilmiş bir tabula rasa (tezgâh) için işaret ve izleriyle hem malzeme, hem malzemenin, sonucu, hem de fiilen aracı olarak en uygun örnekti. Bu bakımdan da bellek bir graffitiler pasajı olarak kendi bağlamını oluşturdu. Üzerine çizilen, silinen, .tekrar çizilen bir belek. Sabuntaşının kurduğu semantik bizi herhangi

bir malzeme sembolizmine düşmeden bu bağıntıyla ilgili nesnelere malzeme olarak düşündürmeye itti. Sonra da ansızın tarihi ve bireysel metaforlarla yüklü sabunla karşılaştık. Farklı fizik koşullar altında iki farklı hal alabilen (sıvı ve katı) sabunun doğası son derece ilginçti. Temizleyip kiri alan, temizlik malzemesi sabun kendini tekrar kire dönüştürüp katı halden sıvı hale geçip akıp gidiyordu. Kendi başına, kendi varlık haliyle temizlik unsuru olmasa, hatta bitkisel ya da hayvansal artıklardan yapılmış olsa bile bizim için yıkayıp temizleyen bir araçtı. Kir, temizlik, tekrar akıp giden kir arasındaki bu hızlı değişim, dönüşüm "eko-sistem" için de iyi bir örnekti. Bir başka trajik örneğe, dünyayı bir şeylerden (Yahudilerden) "temizlemek" adına Auschwitz'de temizlenecek şeylerin (Yahudilerin) sabun yapılmasıydı. Duyularımızın belleğinde (koku, dokunma vs.) sabunla ilgili çeşitli anılar vardır. Suç hafızasını, hafıza suçunu temizlemek isteriz. Suçlu ruhumuzu temizlemek için içimize girmeyen, ruhumuza işlemeyen bir madde ile vücudumuzun dış dünyayla en uç sınırı olan derimizi yıkarız boyuna. Tecrit edilmiş cinsel yalnızlıklarda .sabunun kayganlığı benle kendi arasında boşaltılan belleğe erotik bir transfer aracı olmuştur. Sonra show tekrar sabunla temizlenerek kapatılır. Yerleri zımpara gibi temizleyen (kumla takviyeli) arap sabunu da bu malzemenin hem katı hem sıvı halini bir arada yapısında bulundurur. Sabun yine yüklü bir metefora dönüşen bir başka nesneyi-maddeyi karşımıza malzeme olarak getirdi. Zımpara kâğıdı da silerek temizleyen, sildiği yüzeyi kendine bellek olarak geçiren bir nesneydi. Kendi kullanılmamış halinde bir çeşit boş yüzey (tabula-rasa) olan zımpara kâğıdı kullanıma girdiğinde (bir nesneyi bir yüzeyi silip temizlemeye başladığında), yüzeyler arasında bir bellek değiş-tokuşuna, alışverişine neden olur. Sürtüdüğü, traşladığı yüzeyi kendi belleğine kaydetmeye başlar, yeniden düzenler, belleğini değiştirir. İşlediği alan üzerindeki kendi yüzüne, yüzeyine kaydederek kendi iş tezgâhına bellek kurar, işledikçe çoğalan bir bellek, zımparalama işlevi azaldıkça da kendi belleğini silip başlangıçta (tabula rasa) traşlayan bir dizge. Beylik metafora (tabula rasa) diyalektik dönüşüm anlamında kuşatıcı bir örnekti zımpara kâğıdı, traşladığı bir başka bellekle kendi belleğini de traşlayan bir hafıza heykeltraşı (bu yüzden bir zımpara köşesi yaptık. Zamanla, zamanın aşındırmasıyla keskinliğini, kenarlarını yitiren merdiven basamakları madde olarak eskidikçe, deşildikçe bellek, olarak çoğalmıyor muydu? Beuys'un doldurduğu köşeyi kaplayarak çıkardık.).